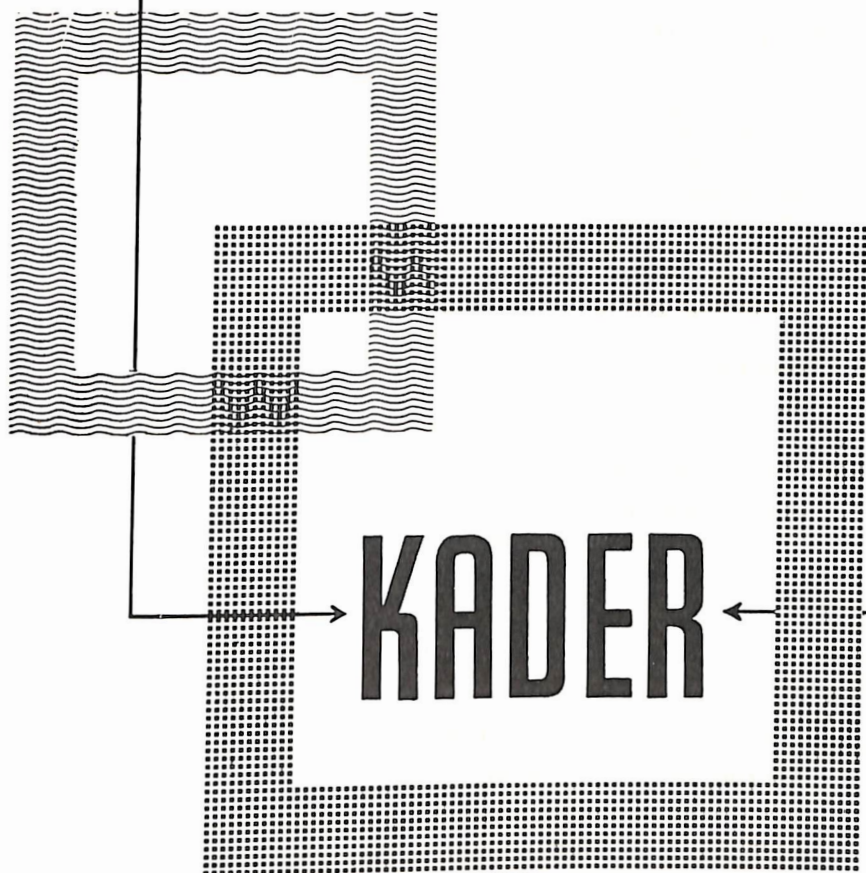

Orgaan voor functionarissen van het Humanistisch Verbond

9e JAARGANG - JAN.-FEB. 1966 - NR. 1

INHOUD

Opmerkingen vooraf	1
DE GEMEENSCHAP	
Kanttekeningen bij een jubileum	2
Het H.V. — een tehuis voor 1½ miljoen buitenkerkelijken	7
Wij zijn oud, anderen jong en omgekeerd	9
Brief uit Australië	11
Jaarverslagen over 1965	13
Onze functionarissen	14
Gespreksgroepen - ledenwerving - bijeenkomsten met bestuursfunctionarissen	15
Gespreksschema over het rasenprobleem	18
Noteert u dit even.....	19
GEESTELIJKE VERZORGING	
Als mens en als raadsman	20
HUMANISTISCHE VORMING	
Utrechtse gemeenteraad en de Tweede Kamer	22
De correspondentie tussen de heer Mieras en de staatssecretaris	25

TIJD EN TAAK

febr./mrt. '66	jubileumaktie Steunfonds
vóór 1 maart	opzenden jaarverslagen gemeenschappen aan CB.
2 april	topkaderconferentie Erasmushuis
7 mei	conferentie met jonge bestuurders en groepsleiders
25—30 juli	4e congres Internationale, Parijs
17 september	conferentie voor vrijwilligers en functionarissen
alle maanden	informatie belangstellenden

K A D E R

ORGAAN VAN HET HUMANISTISCH VERBOND

REDACTEUR: TH. W. POLET, EMMALAAN 16, SOESTDIJK, TELEFOON 02955-2508

ADMINISTRATIE: POSTBUS 114, UTRECHT, TELEFOON 030—24641

OPMERKINGEN VOORAF

„Ons eigenlijke werk is nog maar nauwelijks begonnen." Dat is zo ongeveer het Leitmotiv, dat door alle uitlatingen rondom het twintig-jarig bestaan valt te beluisteren en niet helemaal ten onrechte. Want bij alle trots over datgene wat bereikt is, en dat is bijzonder veel, blijft het onmiskenbaar, dat we er nog niet in zijn geslaagd, het geestelijk tehuis te worden voor een groot gedeelte van onkerkelijk Nederland.

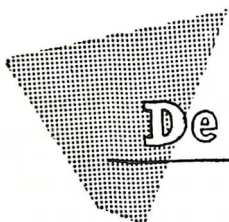
We zijn het zelfs nog niet eens voor onze leden, want het aantal daarvan dat aan het werk meedoet of van zijn belangstelling blijk geeft is nog maar gering. Niet in vergelijking met andere organisaties, maar wel gemeten naar de verwachtingen die we zelf hebben gekoesterd. En al zijn we zeker niet ontevreden over de aanwas, het blijft een feit, dat hierbij met name het jongere element te laag is.

Als dan ook onze vriend Krug in het hier volgende artikel een duidelijk resumé geeft van de tekorten, en dat in het bijzonder ten aanzien van het leven van en in onze gemeenschappen, kunnen we daar dankbaar voor zijn. Het is deze keer nu eens niet de stem van „Utrecht", maar van iemand die de praktijk van het gemeenschapsleven door en door kent. Van de grote gemeenschap, natuurlijk, met zoveel meer mogelijkheden en andere problemen dan de kleine of middelgrote. Maar zijn opsomming van wat er gedaan zou kunnen en ook moeten worden, willen we tot een werkelijk intensief gemeenschapsleven komen, is naar de mate van de mogelijkheden toepasbaar op allen. En die mogelijkheden zijn dikwijls veel groter dan we zelf wel weten.

Door een samenloop van omstandigheden en ook door het gelukkige feit, dat onze herhaalde oproep om meer medewerking niet zonder gevolg is gebleven, komt zowel in Krug's bijdrage als in die van v. d. Bergh de nadruk te liggen op een grotere differentiatie, vooral om jongeren aan te trekken. Het is niet voldoende, dat het hoofdbestuur daarvoor een werkgroep heeft opgericht, die niet meer kan doen dan onderzoeken en stimuleren. In de gemeenschappen zal het klimaat geschapen dienen te worden, waardoor jonge mensen zich tot het Verbond voelen aangetrokken.

Dat daarbij ook de plaats van de ouderen aan de orde komt, is duidelijk. Voor een deel van hen hebben we een speciale taak en het is goed, dat Mevr. Treurniet dit nog eens op zo voortreffelijke wijze belicht. Het is te hopen, dat onze besturen de moeite zullen nemen eens een gesprek te hebben over al deze vraagstukken, die nauw samenhangen en waarvan de oplossing beslissend zal zijn voor de komende jaren.

In die nieuwe periode zal ook in steeds toenemende mate onze aandacht voor het vormingsonderwijs gevraagd worden. Men zal eveneens in dit nummer kunnen lezen, dat de Utrechtse gemeenteraad een weg heeft gevonden, die perspectieven biedt. In hoeverre we er in zullen slagen, om aan de te verwachten vraag te voldoen, is niet alleen de zorg van het hoofdbestuur en van de daarvoor bestaande commissie, maar ook en vooral van onze gemeenschappen.

De Gemeenschap

KANTTEKENINGEN BIJ EEN JUBILEUM

Het Humanistisch Verbond bestaat twintig jaar. Een gedenkwaardige gebeurtenis! De titel van dit artikel schijnt echter weinig goeds te voorspellen. Toch is het allerm minst mijn bedoeling als een soort Nurks het feestje van de HV-twens te komen bederven. De waardering voor het werk in het Verbond gedaan, door zeer velen, is aanzienlijk groter in omvang dan mijn kritiek.

Ik meen evenwel dat het nuttig kan zijn, juist nu, op het moment dat wij terugblikken op twintig jaar werk en groeiende ervaring, enkele kritische vragen op te werpen, die wellicht van betekenis kunnen zijn voor een verdere discussie over de toekomst van het H.V. Ik beperk mij hierbij tot enkele sectoren van het Verbondswerk, die mijn bijzondere belangstelling hebben.

Allereerst nog een enkele algemene opmerking. Blijkens de volkstelling van 1960 bleek 19,1 % van de Nederlanders bewust onkerkelijk te zijn. Het proces van secularisatie en ontkerkelijking is dus na de oorlog snel voortgeschreden. Men zou kunnen verwachten, dat een redelijk percentage van deze onkerkelijken aansluiting zou zoeken bij het H.V. In feite is het niet veel meer dan één procent van het aantal onkerkelijken ouder dan twintig jaar. Gezien vanuit dit gezichtspunt is de groei van het Verbond niet bevredigend, ook al is zijn invloed, dank zij het vele werk van een klein actief kader, in Nederland toch nog betrekkelijk groot.

Weinig bemoedigend is ook de veroudering van het H.V. Bij een enquête in één van de Haagse gemeenschappen bleek de gemiddelde leeftijd 57 jaar te zijn. Het aantal leden, dat regelmatig de bijeenkomsten bezoekt, is naar verhouding gering: In Den Haag ongeveer 7 % van het totale aantal leden. Ik teken hierbij aan, dat in de kerkelijke gemeenschappen dit percentage weinig gunstiger is. In sommige plaatsen 10 tot 20 % maar vaak ook slechts 5 %.

De groep leden die actief aan het Verbondswerk deelneemt in leidende functies is te gering in aantal. Zeer vele leden zijn slechts passieve of zelfs papieren leden. Een veeg teken is ook het feit, dat de voortreffelijke humanistische zomerscholen gestaakt moesten worden wegens gebrek aan belangstelling, terwijl Woodbrookers en Volkshogescholen in de zomermaanden op volgeboekte cursussen kunnen rekenen. (De gespreksweek van de Woodbrookers in Barchem tussen katholieken, protestanten en humanisten in juli heeft ieder jaar te veel belangstellenden. Een groot aantal moet worden afgeschreven!)

Heeft men wellicht ook te weinig de behoeften en de belangstelling gepeild waarin deze zomerscholen zouden moeten voorzien? Of is hier slechts sprake van onvoldoende belangstelling en laksheid? Of zijn er nog andere oorzaken. Teleurstellend is voorts het feit, dat ons tijdschrift „Rekenschap” onder de 14.000 leden van het H.V. niet meer dan 800 abonnees telt, hetgeen te denken geeft over de kadervorming binnen de gemeenschappen!

De jongeren en het Verbond

Evenmin bevredigend is het feit, dat de Humanistische Jongeren Gemeenschap (H.J.G.) zich niet staande heeft kunnen houden nadat al enkele jaren tevoren het tijdschrift „De Libertijn” moest worden geliquideerd. De dit jaar opgerichte werkgroep „Jeugd en Jongeren” had dan ook beter reeds enkele jaren geleden met zijn werkzaamheden kunnen beginnen! De Humanistische Jeugdbeweging (H.J.B.) leidt thans een niet al te florissant bestaan. Natuurlijk kan men hierbij de kanttekening maken, dat alle jeugdbewegingen thans in een crisissituatie verkeren. Ook al moge dit waar zijn, het feit is er niet minder ernstig om. Het toekomstige kader moet immers — evenals in het verleden — voortkomen uit de jeugdbeweging en gezien de ontwikkeling van jeugd- en jongerenorganisaties in het H.V. moet de vraag gesteld worden of er in de toekomst voldoende jongere krachten zullen zijn om de oudere op te volgen. Een onderzoek naar de „afkomst” van het nieuwe kader (beneden veertig jaar) lijkt mij in dit verband ook zeer nuttig. Ik vraag mij wel af of het H.V., zowel landelijk als in de gemeenschappen, voldoende activiteiten heeft ontplooid (in onze publikaties, in gemeenschapsbijeenkomsten, in radio en televisie) om de jongeren te trekken. Ik geloof dat deze vraag in negatieve zin moet worden beantwoord. Een onderzoek naar de belangstellings sfeer en de lectuur van jongeren lijkt mij in dit verband zeer gewenst. In hoeverre voldoen b.v. „Mens en Wereld” en „Ego” aan de gestelde verwachtingen? (Het boekje „Humanistisch credo” werd in een jongerengespreksgroep in Den Haag met veel kritiek ontvangen).

Een vaak gehoorde klacht is deze: Er bestaat bij de leden en in het bijzonder bij de jongeren te weinig belangstelling. Maar is dit niet vaak te wijten aan de *vorm* en het *onderwerp* van onze bijeenkomsten? M.i. wordt te veel vastgehouden aan het traditionele patroon voor lezingen: Een spreker met een door het bestuur uitgezocht onderwerp (in hoeverre kunnen de leden hier hun voorkeur doen gelden?), een koffiepauze en een discussie. Wanneer men hoort, welk een overweldigende belangstelling er bestond voor de onlangs gehouden „teach ins” over Vietnam kan men moeilijk volhouden, dat er onder de jongeren (en ouderen!) slechts lauwheid en onverschilligheid bestaat, om van andere negatieve tendenties maar te zwijgen. Over de m.i. ongegronde en bevooroordeelde negatieve beoordeling van „de” moderne jeugd heb ik al het een en ander gezegd in „Mens en Wereld” van 16 oktober j.l. Over deze jongeren, „die skeptische Generation” (Schelsky) is de laatste jaren veel geschreven. Ik wijs in dit verband op de Salamanderpocket „De nieuwe volwassenen” (1959), een samenvatting van een enquête gehouden door „Vrij Nederland” en een artikel in „Wending” (oktober

1961), getiteld „De integratie van de jeugd in de kerk” van A. H. van den Heuvel, waarin o.m. opgemerkt wordt: „De jeugd die in de kerk gevonden wordt is zwak van kracht en klein in getal... Van de ouderen in de kerk wordt verlangd dat zij met een zelfde realiteitszin naar deze jongeren zien als de industrie allang doet...” Het artikel wijst op het feit, dat de kerken te veel voorbij leven aan de realiteiten van de seksuele ethiek, de welvaartsstaat, de politiek en de secularisatie, m.i. terecht! En hoe is het in dit opzicht met het H.V. gesteld? Schiet het H.V. niet tekort in belangstelling voor de jongeren?

De gemeenschapsbijeenkomsten

Wat het gemeenschapswerk betreft, om een jonger publiek te trekken zal men (althans voor een *deel* van het programma) moeten afstappen van het traditionele patroon. In veel gevallen verdient een *forumgesprek* verre de voorkeur boven de „one-man show”, waarbij — echter ook aan de toehoorders in de zaal voldoende gelegenheid gegeven moet worden hun mening in de discussie kenbaar te maken. Een andere vorm: Een gesprek over een onderwerp als „het mensbeeld in het humanisme” kan — na grondige voorbereiding — een sterke stimulans ondervinden door een confrontatie met daartoe geëigende moderne kunst, die inderdaad over het mensbeeld iets te zeggen heeft: Filmkunst, toneel en ook beeldende kunst, waarbij ik uiteraard ook denk aan eigentijdse Nederlandse kunstenaars. De door de Haagse federatie eenmaal per jaar gehouden ochtend met „probleemfilms”, die niet in de gewone roulatie komen, trekken altijd veel belangstelling. De moderne literatuur ¹⁾ kan evenzeer een boeiend middel zijn om enkele humanistische gedachten over de menselijke existentie te doorlichten: Camus, Sartre, Heinrich Böll, Dürrenmatt, Becket, Simone de Beauvoir, Mulisch, Hella Haasse, Anna Blaman, Hugo Claus, Harold Pinter om vrij willekeurig enkele figuren te noemen.

Wat hier voor de gemeenschappen is gezegd, geldt ook voor onze radio- en televisie-uitzendingen. Onze Belgische geestverwanten geven in hun woensdagavond-uitzendingen (radio-Brussel half zeven) niet alleen de traditionele lezingen en het woord van „bezinning” (gelukkig vaak van een enigszins luchtig karakter!), maar ook gesprekken tussen twee of meer personen, interviews en hoorspelen. Het H.V. zal zich in de toekomst intensiever moeten bezighouden met de moderne massamedia van film, radio en T.V. en vooral met de vorm van onze voorlichting. Ook de kerken zijn zich de betekenis hiervan bewust. Men leze o.m. het artikel van dr. A. Dronkers „Kerk en massamedia” in „Wending”, september 1962. Ook hier doet de leus opgeld: *Aanpassing!*

Ik vraag mij ook af of wellicht de vorm die men in „De open deur”-uitzendingen voor de radio kiest (een hoorspelletje over een bepaald probleem met een verzoek om schriftelijke reacties, die later met commentaar worden bekendgemaakt) ook geen betere mogelijkheden biedt om een groter publiek te bereiken. Met reden schreef Verduijn in „Mens

¹⁾ De moderne literatuur is onderwerp van gesprek in een Socratescommissie, die bezig is aan een rapport over het mensbeeld in de moderne literatuur.

en Wereld" (13-11-'65) n.a.v. enkele kritische maar ook behartenswaardige opmerkingen van J. J. H. Buys (M. en W. 16-10-'65) over onze T.V.-uitzendingen: „De vorm moet nog gevonden worden." Deze vorm zal ook „de gewone man" moeten aanspreken! ²⁾

Tè veel gebeurt m.i. het werk in de gemeenschappen door een te kleine groep. Hierbij moet inderdaad erkend worden dat het gros van de leden te weinig belangstelling toont. Maar de vraag rijst dan onmiddellijk: Hoe kan deze belangstelling geactiveerd worden? Een middel om te peilen wat er onder de leden leeft is een goed opgezette enquête.

Het nut van enquêtes

Een enquête zou b.v. gericht kunnen worden op de leden, die de bijeenkomsten trouw bezoeken, waarbij nagegaan wordt welke *sprekers* (a) en welke *onderwerpen* (b) het meest gewaardeerd worden en welke *tijden* van de bijeenkomsten (c) men prefereert (zondagochtend, zondagmiddag, in de week) en in hoeverre men voorkeur geeft aan bepaalde *vormen* (d) (forumgesprek of lezing, met of zonder muzikale omlijsting en discussie). Maar ook de leden, die zich weinig of nooit vertonen, zou men door een enquête kunnen benaderen met de vraag welke *wensen* zij hebben en *waarom* zij de bijeenkomsten niet bezoeken. Ook hier geldt dat een peiling van de behoeften een dringende noodzaak is. Hierbij is ook de ervaring van de discussie- en gespreksgroepen („huiskamerbijeenkomsten") van belang, die zelf bovendien eens bepaalde „experimenten" kunnen uitvoeren.

Het bezoeken van de bijeenkomsten van jonge ouders zou vergemakkelijkt kunnen worden door het gelijktijdig organiseren van *kinderbijeenkomsten* onder leiding van voor dit werk bekwame leden.

Ten aanzien van de aard van de bijeenkomsten zou nog veel gezegd kunnen worden. Ik beperk mij tot een enkele opmerking. Wellicht is het aanbevelenswaardig in het programma ook bijeenkomsten op te nemen, die zich richten tot een *bepaalde groep* leden, die zich bij het onderwerp meer persoonlijk betrokken voelen. Ik denk aan onderwerpen als: 1. Welke betekenis kan het Humanistisch Verbond hebben voor de jongeren? Daarbij denk ik vooral aan jongeren ($\pm 16 - \pm 25$ jaar) die op levensbeschouwelijk gebied nog geen keuze hebben gemaakt. 2. De moeilijkheden van de oudere mens in de huidige maatschappij. 3. De problemen van de ongehuwden. 4. De problemen van jonge ouders.

Veel belangstelling blijkt er altijd ook te bestaan voor onderwerpen, die direct samenhangen met de „existentiële" levensproblematiek en de daarmee verbonden psychologische vraagstukken, b.v. geestelijke volwassenheid, vrijheid en verantwoordelijkheid, levensangst en levensmoed. In dit verband zou ik willen wijzen op de werken van Fromm, Overstreet, Huxley, Franz Alexander, Karen Horney, Erich Neumann („Diepte-psychologie en nieuwe ethiek"), P. Tillich („De moed om te zijn"), die zeker een grondige bespreking en bestudering in gespreksgroepen verdienen.

²⁾ Vgl. in dit verband ook het artikel van C. H. Schonk „Het humanisme en de gewone man". Kader jan./febr. 1965.

Een belangrijk punt is ook het *aankondigen* van bijeenkomsten in de plaatselijke pers en het plaatsnemen van *verslagen* (door het bestuur in overleg met de sprekers) na de bijeenkomst in deze pers. Een gesprek door het bestuur met de pers om een en ander te regelen zal hiertoe vaak noodzakelijk zijn.

Gespreksgroepen

Een belangrijke rol spelen in ons Verbond ongetwijfeld de *gespreks- en discussiegroepen*³⁾. Helaas is het zo, dat velen een zekere drempelvrees koesteren om naar een huiskamerbijeenkomst te gaan, ook al omdat men de indruk heeft, dat verwacht wordt dat ieder een bijdrage tot de discussie zal moeten leveren, m.i. een onnodige eis. De jongerengespreksgroepen (20 - 30 jaar en 30 - 40 jaar) zullen ook een stimulans kunnen zijn voor de jongere leden om aan de bijeenkomsten deel te nemen en bovendien kunnen zij een bijdrage leveren tot de zo noodzakelijke kader-vorming. Ook studiegroepen, die besprekingen van artikelen uit tijdschriften als „Mens en Wereld”, „Rekenschap”, en „Mens en Kosmos” in hun programma opnemen, kunnen van betekenis zijn voor een verdere verdieping en verbreding van de humanistische wereldbeschouwing. Vooral bij *oudere leden* blijkt behoefte te bestaan aan *contactavonden* of *-middagen* (een soort „sociëteit”) waar geheel vrijblijvend een gesprek wordt gevoerd zonder een bepaalde van te voren vastgesteld gespreksthema.

Ook *toneel- en zanggroepen*, zoals die in bepaalde gemeenschappen al bestaan kunnen een belangrijke bijdrage tot de gemeenschapsvorming zijn evenals excursies (*natuurstudie, kastelentochten*).

Een zeer groot succes waren in Den Haag de enkele malen georganiseerde „*openbare gesprekken*” (o.m. over goed en kwaad; straf en vergelding; zekerheid of twijfel), waarbij een katholieke, een protestantse en een humanistische spreker discussieerden over een bepaald van te voren overeengekomen onderwerp.

In de grote gemeenschappen kan het nuttig zijn één maal per jaar een *functionarissenbijeenkomst* (bestuursleden, wijkhoofden, geestelijke raadslieden enz.) te houden al dan niet in samenwerking met functionarissen van Humanitas. Het *praktische werk* zal verder moeten worden uitgebreid. Hierbij moet evenwel gewaakt worden voor *dilettantisme*. Velen onderschatten de moeilijkheden van dit werk, hetgeen leidt tot teleurstellingen, zowel bij degeen, die de taak op zich nam te helpen als bij degeen, die verwachtte te worden geholpen.

Gemeenschapsvorming

In het algemeen zal meer aandacht besteed moeten worden aan de *gemeenschapsvorming*. Er bestaat in onze tijd, waarin de collectiviteit de individuele persoonlijkheid steeds meer schijnt op te zuigen, behoefte aan kleine, overzichtelijke gemeenschappen, aan een „bezielde verband”

³⁾ Enkele korte goede richtlijnen voor de studiegroepen gaf B. J. Max in „Kader” maart-april 1962. Over gespreksgroepenwerk in het algemeen publiceerde J. de Leede regelmatig. Deze artikelen zijn ook afzonderlijk uitgegeven en bij het C.B. verkrijgbaar.

(om met Marsman te spreken), waarin een ieder het gevoel heeft als deelgenoot een bijdrage tot werk en bezinning te kunnen leveren. Belangrijk zijn in dit opzicht ook de *bijeenkomsten voor nieuwe leden*, waar deze nieuwe leden gelegenheid krijgen met medeleden en bestuurders persoonlijk kennis te maken. „Er is op de bijeenkomsten zo weinig contact” is een veelgehoorde klacht. Men gaat naar de zondagochtendbijeenkomsten, beluistert een lezing en gaat weer naar huis. Er moet voor wie hiervoor belangstelling heeft, gelegenheid zijn om met andere geïnteresseerden nog wat na te praten. In onze onpersoonlijke stedelijke maatschappij, die vaak allesbehalve een „samen-leving” is, stellen velen juist prijs op deze persoonlijke contacten in kleine kring, waarbij zij hun eigen inzichten kunnen toetsen aan die van anderen. Het verdient dan ook aanbeveling (althans in de grotere plaatsen) om verschillende kleinere, overzichtelijke gemeenschappen op te richten die geen bestuurlijke problemen opleveren in verband met de grootte en die ook hierdoor de gemeenschapsidee stimuleren. Grotere bijeenkomsten kunnen uiteraard in federatief verband worden gehouden.

Ik moest mij beperken tot het weergeven van enkele persoonlijke gedachten over de vorm van het werk in de gemeenschappen. Ik hoop, dat zij een kleine bijdrage leveren voor een verdere discussie over de beleidslijnen van de toekomst. In Den Haag hebben de heer en mevrouw Treurniet een werkgroep gevormd om de problemen rondom het Verbond in kleine kring onder de loupe te nemen. Een voorbeeld dat navolging verdient!

P. Krug

HET H.V. — EEN TEHUIS VOOR 1½ MILJOEN BUITENKERKELIJKEN?

„U weet dat ik er op rekende een plaatsje te krijgen in het nieuwe Hervormde bejaardentehuis, maar het is niet doorgegaan. Ik hoor er niet bij — ik hoor nergens bij. Kunt U mij nu niet helpen?”

Dit schreef mij een oude invalide dame, die in een oud en vochtig krot woonde in de binnenstad.

Een andere oude dame werd lid van het H.V. toen ze 94(!) jaar was. Ze heeft het genoeg beleefd om nog 7 jaar lid te kunnen zijn want elke keer als ik haar bezocht, zei ze „Wat ben ik toch blij dat ik op mijn oude dag ook nog ergens bij hoor”.

Als we de samenstelling van ons ledental bekijken, zien we dat de behoefte om ergens bij te horen ook bij het H.V. aanwijst dat dit bij oudere mensen meer mee spreekt dan bij jongere mensen. We maken er onder elkaar wel eens een grapje over en vooral in gemeenschappen waar een humanistisch bejaardentehuis in aanbouw is, liegen de cijfers er niet om. Maar aan de andere kant moeten we ook erkennen dat vele van deze nieuwe bejaarde leden verklaren: „eigenlijk hoorde ik er lang bij — we luisterden altijd naar de radio op zondagmorgen.” Dit zelfde

horen we ook als niet-leden zich tot onze raadslieden wenden met bepaalde moeilijkheden of vragen. Ook zij hebben zich afgevraagd — „waar hoor ik bij om bijstand te vinden in mijn moeilijkheden”.

In dit licht gezien is het dus terecht als wij het H.V. aanduiden als een Tehuis voor 1½ miljoen buitenkerkelijken. Of ze dit Tehuis ook zullen opzoeken vroeg of laat? — dat moeten wij maar afwachten. We kunnen er hoogstens steeds weer en steeds beter de aandacht op vestigen.

Bij ons werk blijkt het ook dat onze oudere leden over het algemeen het H.V. meer nodig hebben dan de jongere leden. Kijk naar de bezoekers op onze bijeenkomsten en b.v. ons praktische werk van contact-bezoek enz.

Oudere mensen hebben het vaak moeilijker dan jongere. Ze bewegen zich minder gemakkelijk, ze zijn enigszins afhankelijk van anderen en ze kunnen vaak de eenzaamheid moeilijk de baas. Ze zijn verder dikwijls angstig voor een mogelijke toekomst terwijl ze onvoldoende maatregelen kunnen nemen om zich hiertegen enigszins te wapenen. Bejaardenhulp is schaars; gemakkelijke, kleine woningen zijn niet te vinden en niemand garandeert een plaatsje in een bejaardentehuis als men er echt aan toe is. Een zekere angst voor de toekomst bezorgt vele bejaarden slapeloze nachten. We merken dit weer als er b.v. een nieuw bejaardenhuis geopend wordt. Men had gehoopt daar in te kunnen komen, maar het aantal was te groot, men grijpt er weer naast. Veel bejaarde mensen zijn onvoldoende op de hoogte van de realiteit, beschuldigen allerlei instanties van onrechtvaardigheid en blijven in de narigheid wroeten. Ze kunnen zich dikwijls nog heel goed redden — „maar dat kan elke dag veranderen, mevrouw”.

Ik meen dat we t.a.v. deze oudere leden een taak hebben, n.l. dat we ze het gevoel moeten geven dat we ze nooit in de steek zullen laten. Dit wil niet zeggen dat we alles keurig in orde kunnen maken als er inderdaad echte moeilijkheden komen. Maar men moet ons altijd te hulp kunnen roepen als er helemaal geen buurvrouw of familielid beschikbaar is om de problemen te bekijken; om even in te springen en dan samen een weg te zoeken om de moeilijkheid inderdaad op te lossen. En in de praktijk valt het dan zo vaak mee hoeveel mensen toch behulpzaam zijn waarvan men het nooit had verwacht.

Ik meen dus dat elk gemeenschapsbestuur tegen zijn leden moet kunnen zeggen: mocht U onverwachts in moeilijkheden komen te verkeren en is er niemand tot wie U zich kunt of wilt wenden, waarschuw dan ons bestuur of uw Contactpersoon. Samen zullen we dan trachten uit de moeilijkheden te komen.

Om dit te kunnen realiseren moeten we natuurlijk wel kunnen beschikken over één of meer medewerk(st)ers die inderdaad zich op de hoogte stellen van wegen die naar bepaalde oplossingen leiden. Mochten er in uw gemeenschap leden zijn die zich b.v. intens bezig houden met de problemen van bejaarden, wilt U mij dit dan melden? Het is n.l. de bedoeling dat de Landelijke Dienst Zieken- en Bejaardenbezoek gesplitst wordt. Het Ziekenbezoek vindt in 34 gemeenschappen plaats onder leiding van officieel benoemde leidsters ziekenbezoek.

Onze bemoeienissen met bejaarde mensen gaat veel verder dan het bezoeken van b.v. onze bejaarde leden en daarom zijn we bezig een

speciale Dienst Bejaardenwerk landelijk in te stellen. In 1966 willen we dus trachten ook in vele gemeenschappen speciale leidsters van het bejaardenwerk te benoemen in overleg met de gemeenschapsbesturen. Dit werk zal onder leiding staan van ondergetekende.

Ik wil wel eindigen met de opmerking dat we onze bemoeienissen met bejaarden niet overdrijven. In het H.V. hebben we vele bejaarde leden — zelfs hoogbejaarde, die zich uitstekend kunnen redden en die geen enkele speciale aandacht wensen.

A. Treurniet-Wiersma.

WIJ ZIJN OUD, ANDEREN JONG, EN OMGEKEERD

De gemeenschap Amsterdam Zuidwest leidt aan een veroudering, die schrikbarend is. Er is ook een overmaat aan dames, een sociologisch verschijnsel dat mij aan de samenstelling van het kerkelijk publiek herinnert.

De leeftijd van de gemiddelde bezoeker van de bijeenkomsten van onze gemeenschap heeft er zes jaar geleden al toe geleid dat een groep leden die zich „40 onder de 40” noemde zijn eigen bijeenkomsten ging organiseren. Een ongewild gevolg van deze afscheiding is dat er nu helemaal geen jonge gezichten meer op de gemiddelde bijeenkomst zijn, iets wat een toevallige jongere aanwezige onmiddellijk drastisch afschrikt.

Met de groep „veertigers” heeft ons bestuur de wens besproken hen weer naar onze bijeenkomsten te krijgen. Dit bleek een feitelijke onmogelijkheid, rekening houdende met de vrijheid van de veertigers hun eigen voorkeur te volgen. Vandaar dat wij uit de afscheiding van de veertigers een andere consequentie trokken, namelijk de wens dat deze groep dan het tehuis zou vormen voor degenen, die op een drafje weg lopen uit onze andere bijeenkomsten.

De veertigers waren daartoe bereid, al wilden zij graag hun eigen sfeer bewaren. De federatie van de Amsterdamse gemeenschappen zal daar de consequenties uit moeten trekken en de veertigers niet alleen voorzien van het adressenmateriaal van deze leeftijdsgroep, maar hen ook op de hoogte houden, via de secretariaten, van een aantal zaken van wederzijds belang. Tenslotte moeten de gemeenschappen en de federatie de groep financieren, die leden uit de hele federatie telt.

Wij hebben uit dit gesprek dus begrepen, dat men niet moet proberen en niet moet willen om de jongeren volledig te integreren in een gemeenschap met zoveel oudere leden als Amsterdam Zuidwest, die bovendien zo groot is qua ledental, maar dat wij er in moeten berusten dat er voor deze leeftijdsgroep eigen activiteiten moeten zijn als men hen wil binden aan de organisatie van het Humanistisch Verbond. Hetzelfde geldt naar mijn idee voor elke leeftijdsgroep, die met eigen activiteiten een eigen

tehuis voor zijn groep zou moeten vormen. Meer dan er in berusten zou men deze veelvormigheid in de organisatie bewust moeten aanvaarden en zich dan afvragen, welke leeftijden er in een groep moeten samengaan. Dan laat de praktijk binnen het HV al een oplossing zien: wij kenden al deze groepen al als veertigers, HJG enz.

De veelvormigheid consequent doorgedacht leidt zeker in Amsterdam Zuidwest tot de vorming van een ouderengroep of van een bejaarden-sociëteit.

Men kan voor een gemeenschap met een overwegend jonge bevolking de stelling van de veelvormigheid omgekeerd toepassen. In zo'n gemeenschap zullen de ouderen zich niet zo thuis voelen en behoefte krijgen aan een groep: „Leven boven de zeventig”, of zo.

Een aantal activiteiten kan in deze veelvormige organisatie uiteraard meerdere leeftijdsgroepen blijven trekken.

De vraag doet zich voor, of de lokale indeling dan wel zo best voldoet. In Amsterdam beantwoordt de praktijk de vraag met ja en nee tegelijk. De gemeenschap voldoet, want het is prettig dicht bij huis de bijeenkomsten te hebben, en een niet te grote groep te vormen. Maar de veertigers hebben zich ontwikkeld tot een federale groep, die dus meer eigenschappen omvat. De HJG bestrijkt of bestreekt heel Amsterdam. Een ouderengroep zal misschien ook meerdere gemeenschappen omvatten om levensvatbaar te zijn.

De veelvormigheid laat zich verder indenken bij een indeling (stratificatie) die nog weer andere lagen of doorsneden vormt. Een arbeiders-gespreksgroep zal federatief zijn. Er is in Amsterdam een plan enkele (federatieve) gespreksgroepen te vormen op een wat beter intellectueel niveau met een taak, namelijk om te werken aan een uitspraak over een actueel vraagstuk, dat ons in het HV bezig houdt.

Socrates zou gezien zijn opzet een wetenschappelijk niveau moeten hebben en dan het hele land bestrijken. Andere groepen beslaan een te klein gebied om voldoende deskundigen van hoog niveau bijeen te brengen. Maar het is de vraag, gezien de praktijk van het HB bij het vormen van studieverenigingen en het feitelijk niveau van Socrates of aan deze constructie behoefte bestaat.

Als deze veelvormigheid een oplossing vormt voor sommige problemen, zouden ook andere federaties, gewesten of grote gemeenschappen meer leeftijdsgroepen kunnen vormen. Een van de bezwaren is, dat deze groepen te veel een eigen leven blijken te gaan leiden en minder verantwoordelijkheid binnen het werk van het Verbond op zich plegen te nemen dan anderen wel wenselijk achten, een conflict van plicht en vrijheid, misschien ook wel een psychologische losmaking van de kleine groep van de grote, een misplaatste (?) puberhouding dus. Als dat conflict reëel is, en het heeft er alle schijn van, dan zullen de anderen dat hebben te aanvaarden, en conflicten als zich op het congres met de HJG voordeden voortaan beter toegerust kunnen vermijden.

De praktijk leert bovendien, dat zo al de afgescheiden groep zich van het werk van het geheel niet zoveel aantrekt, er toch eenlingen zijn, die wel functies in het centrale geheel hebben. Bovendien zal aanvaarding

van elkaar ook in de kleine groep een besef van „behoren tot” doen ontstaan, en zal de aanvaarding van elkaars functie een aanvulling van wat iedere groep zelf doet, wel het inzicht brengen dat deze medeverantwoordelijkheid van de groep moet oproepen. Zo is het ook makkelijker een conflict der generaties een goede vorm te geven.

J. H. van den Bergh.

BRIEF UIT AUSTRALIË

Ons lid van de Emigratie-commissie en raadvrouw voor emigranten, Mej. M. E. ter Heege heeft voor enkele maanden de Nederlandse winter vervuult voor de Australische zomer. Ze is als begeleidster van ouders van emigranten op de heen- en terugreis aangesteld en gedurende haar verblijf bezoekt ze allerlei relaties en groepen van humanisten. Daarmee hernieuwt ze de kennismaking, want drie jaar geleden was ze eveneens in het Zuidelijk halfrond, toen op uitnodiging van de Nederlandse Emigratiedienst. Uit een brief, die de redactie van haar ontving, halen we iets aan, dat een beeld geeft van de totaal andere manier van bijeenkomen en werken van onze geestverwanten.

.....zondag j.l. heb ik, zonder dat jullie het wisten, de hartelijke groeten van het Humanistisch Verbond overgebracht aan de Rationalist Society of Queensland. Ik logeer n.l. bij de president daarvan en ging met hem zondagavond mee naar de meeting. Die is openbaar, je hoeft geen lid te zijn en iedereen kan vrij inlopen in de zaal zonder entree. Later op de avond wordt een collecte gehouden ter bestrijding van de kosten van zaalhuur. De spreker krijgt niets..... We hadden een lid van het parlement van Queensland van de Australian Labor Party die zich speciaal bezighoudt met het aboriginal vraagstuk. De aboriginals zijn de oorspronkelijke bewoners van Australië, maar ze hebben geen burgerrechten. Deze Mr. Wallace Smith was een lid van de Church of England. Jaren geleden heeft de Staat Queensland aan verschillende kerken zo maar grond in de staat gratis gegeven met alles wat daarop groeit en leeft, de bevolking inluis. Die missions regeren nu over zo een stuk staat, soms ettelijke duizenden vierkante mijlen groot! De opbrengst van de grond, wat in het algemeen weinig is, gaat naar de mission, en als de mission geen geld genoeg heeft om de zaken te runnen, betaalt de Staat uit de algemene belastingen vrolijk bij. Natuurlijk is het zo, dat die mensen er wel wat beter van worden, er komen hospitalen, wat scholen e.d. en even natuurlijk is het dat al die missions lekker kerken daar bouwen en de mensen gaan uit een soort van morele verplichting naar de kerk en langzaam maar zeker winnen die missions zieltjes... Van de kant van de rationalistische toehoorders was aardig wat kritiek hierop. Ze willen, m.i. terecht, dat die kerken niet meer de zaak mogen runnen, maar dat het Government de zaken in handen gaat nemen. Er zijn R.K. missions, Methodist missions, van de Church of England, van de Presbyterians en noem maar op. Ook in dit zonnige land zijn een massa kerken.....

Aan het begin van de avond werd ik den volke voorgesteld en ik sprak dus een groet uit van het H.V. en vertelde van het aantal buitenkerkelijken in Holland, dat dit in de grote steden hoger ligt dan op het platteland en vooral groeit onder de jongeren, gezien de percentages onder de recruten in het leger en onder de studenten. Verder vertelde ik van de geestelijke raadslieden in de gevangenissen, in het leger, de ziekenhuizen e.d. Ook waren ze enorm verbaasd dat we elke zondag een kwartier in de ether waren en zelfs op de TV..... In de pauze werd me door verschillende mensen nog meer gevraagd over de godsdiensten in Nederland. Blijkbaar staat men er hier wel verbaasd tegenover dat je in Holland in leven kunt blijven al zeg je openlijk dat je geen godsdienst hebt. Het is hier helemaal niet comme il faut om alleen maar voor de registrar office te trouwen. Het moet in de kerk wil je tenminste tegenover je collega's je gezicht niet verliezen.....

.....Ik heb ook de vrouw van een bestuurslid opgejut om in het bestuur te gaan zitten. Er zijn acht mannen en geen één vrouw en ik zeg: dan durven de vrouwen niet naar de meetings te komen, want dan vinden ze het een mannen-business. Het ligt hier al zo moeilijk. De pubs zijn alleen toegankelijk voor mannen, er mag geen vrouw binnen komen. Nu met de Kerst zijn er op de zaken en kantoren Xmas-parties waar de mannen niet hun vrouwen mogen meebrengen en het vrouwelijk personeel krijgt een aparte party. Ook bij zo'n meeting van de rationalisten spreekt haast geen man tegen een vrouw. Het was echt iets apart dat men tegen mij sprak, tenminste sommigen, want ze durven het niet omdat het in vele kringen niet als netjes gezien wordt als een man een vrouw aanspreekt of iets vraagt, ook in het nette van de humanistische levensbeschouwing.....

.....Als ze een bijeenkomst hebben staat op het toneel een saai slordig tafeltje met daarachter de voorzitter en de spreker. That's all. Nu heb ik Mrs. B. gezegd dat ze een kleedje op dat tafeltje moet leggen en dat er elke bijeenkomst behalve de voorzitter nog twee bestuurders op het podium moeten zitten, waaronder af en toe het vrouwelijke bestuurslid, opdat de leden in de zaal de bestuursleden leren kennen! Ze vonden het een denderend goed idee en ze gaan het invoeren ook..... Ik ben al twee keer voor de radio geïnterviewd, waarvan 1 keer voor de ~ commerciële ~ radio van de Australian Labor Party.....

JAARVERSLAGEN OVER 1965

Vanzelfsprekend zijn alle secretarissen op het ogenblik druk bezig met de samenstelling van het jaarverslag over 1965 en wij zien in de komende maanden met belangstelling een exemplaar van iedere gemeenschap tegemoet. Als wij onze verzameling over 1964 nog eens doorbladeren dan treffen wij gelukkig vele goede verslagen aan. Er zijn echter ook nog een aantal secretarissen, die wij moeten verzoeken, alvorens hun verslag te gaan schrijven, eerst de „Richtlijnen voor de samenstelling van een gemeenschaps-jaarverslag”, opgenomen in de dokumentatiemap, code 193 nog eens grondig door te lezen.

Gemakshalve drukken wij hieronder het samenvattende *schema* voor een jaarverslag nog eens af:

Jaarverslag van de Gemeenschap Modeldijk over 19.....

Bestuur - samenstelling en eventuele mutaties.

Gemeenschapsorganisatie - evt. vaststelling of wijziging.

Ledental - gespecificeerde ontwikkeling.

Huishoudelijke vergaderingen - n.a.v. congres 1965: bespreking congres-agenda, samenstelling afvaardiging, evt. optreden daarvan, Vertegenwoordiging in het gewestbestuur, bespreking van gewestelijke activiteiten.

Financiën - beschouwing over de financiële positie, afzonderlijk een rekening van baten en lasten en een balans.

Bijeenkomsten - bezinningsbijeenkomsten, cursussen, huiskamerbijeenk., gespreksgroepen, studiegroep, studiedag, familiedag, enz., enz.

Publiciteit - eigen gemeenschapsorgaan, programmaproject, verkoop brochures en boeken, berichtgeving in de plaatselijke pers.

Geestelijke verzorging - plaatselijke raadsman, ziekenbezoek, bejaardenzorg, militairen, arbeiderskampen, bureau Levens- en gezinsmoeilijkheden, enz.

Jongerenwerk - jongerengroep, stand hum. vormingsonderwijs

Culturele activiteiten - buitenwerk, zang, dans, muziek, toneel, cabaret, museumbezoek, spel.

Contacten met andere organisaties en instellingen, vertegenwoordigingen.

Slotwoord.

Tenslotte nog een enkele opmerking over de uitvoering en verspreiding van het jaarverslag. Wij kunnen alleen belangstelling verwachten voor ons werk als wij dit op een aantrekkelijke wijze presenteren. Eén van de middelen daartoe is het jaarverslag. Het lijkt ons voldoende dit uit te voeren met een goedverzorgde opmaak, op kwartoformaat in offsetdruk. Voorts dient het jaarverslag te worden toegezonden aan alle leden alsmede aan de plaatselijke pers, het gemeentebestuur en bevriende organisaties, het gewestelijke bestuur en het hoofdbestuur.

de L.

ONZE FUNCTIONARISSEN

We beginnen al te spreken van een korps van functionarissen. Nu is dat voor dat handjevol een wat wijds begrip, maar aangezien er in de laatste jaren zo voor en na nog al wat mensen zijn aangetrokken, die volledig in dienst van het Verbond staan valt te begrijpen, dat niet iedereen weet wat ze doen. We stellen ons daarom voor om zo af en toe eens een beschrijving van de werkzaamheden van iemand te geven, waar onze leden en bestuurders op gezette tijden mee te maken hebben.

Op dit gebied heersen nog al wat misverstanden, die soms zeer hardnekkig zijn. Zo bestaat algemeen de gedachte dat al onze functionarissen hun bureau in Utrecht hebben, en dat men, om met ze in contact te komen slechts de Oudegracht behoeft op te bellen. We zeiden al, dat is een misverstand. Op het Centraal Bureau zetelt alleen onze administrateur van den Ban met zijn direkte medewerkers. Alle anderen zijn elders en ieder bestuur heeft een lijst met adressen.

Grof gezegd laten de werkzaamheden zich in verschillende gebieden onderbrengen. Dat zijn dan respectievelijk:

- a. de administratie,
- b. de geestelijke verzorging,
- c. de wetenschappelijke werkzaamheden,
- d. de organisatorische en
- e. de redactionele.

In de praktijk loopt dat natuurlijk door elkaar heen, omdat er geen strenge scheiding valt toe te passen. Er zijn slechts enkele mensen met een duidelijk omschreven taak, en dat zijn dan meestal de zgn. „part-time” krachten, die dus niet al hun tijd voor het Verbond gebruiken. Een voorbeeld hiervan is de redactie-secretaris van Mens en Wereld. Vandaar dat in die krant ook zijn adres vermeld is. Zo zijn er nog enkelen, maar daar komen we in een volgend stukje zo geleidelijk aan wel op terug. Voorlopig is het genoeg als men weet, dat op de Oudegracht alleen de administratie gevestigd is en dat daar het merendeel van besprekingen en bijeenkomsten van commissies plaats vindt.

En laat men nu eens definitief afrekenen met de gedachte, dat ook de leden van het hoofdbestuur daar permanent te vinden zouden zijn. Het hoofdbestuur bestaat uit *vrijwilligers*, die hun werk elders hebben en alleen voor het maandelijks beraad naar Utrecht tijgen. Tenzij ze ook nog allerlei andere bijeenkomsten bijwonen, wat toch altijd weer vrije-tijdsbesteding is.

GESPREKSGROEPEN - LEDENWERVING - BIJEENKOMSTEN MET BESTUURSFUNCTIONARISSEN

Enkele grepen uit het werkprogramma van J. de Leede:

Hoewel wij ons successievelijk tot alle besturen zullen wenden met voorstellen om aan bepaalde activiteiten mede te werken menen wij er goed aan te doen in dit nummer van *Kader* een overzicht op te nemen van onze plannen. Dan zijn alle bestuursleden vooraf behoorlijk geïnformeerd, wat de bespreking op de bestuursvergadering zeker ten goede komt.

Gespreksgroepenwerk

Reeds vele jaren wordt in het H.V. aandacht besteed aan het organiseren van gespreksgroepen en met stijgend succes. In het seizoen 1964/1965 zijn er meer dan vijftig gespreksgroepen geweest. Wij zijn thans in de gelegenheid vanuit het centrale apparaat meer steun te verlenen aan dit belangrijke deel van ons werk. Daarbij kunnen wij de volgende mogelijkheden onderscheiden:

a *Trainingscursussen voor gespreksleiders.* Tot dusver konden deze cursussen slechts op beperkte schaal worden gegeven, waarbij wij tevens denken aan enkele in het verleden gehouden weekends voor gespreksleiders op de Ark. Thans kunnen deze cursussen in het gehele land worden gegeven, waarschijnlijk in de regel gewestelijk. Een trainingscursus neemt gedurende zes achtereenvolgende weken één bepaalde avond in de week in beslag. Voorts zijn er nodig tien cursisten, die naar het oordeel van het gemeenschapsbestuur in staat zijn de functie van gespreksleider in het H.V. op zich te nemen en daartoe ook bereid zijn. Tenslotte moeten de cursisten bereid zijn - behoudens overmacht - alle zes avonden van de cursus bij te wonen.

b *Gesprekschema's.* Te beginnen met dit nummer hopen wij voortaan in elk nummer van *Kader* een of meer gesprekschema's te publiceren, waarvan desgewenst door de gespreksgroepen gebruik gemaakt kan worden. De keuze van de onderwerpen zal willekeurig zijn, hoewel gesprekschema's bij door het H.V. uitgegeven brochures onze eerste aandacht zullen krijgen. Voorts staan al onze gespreksschema's open voor correctie en aanvulling, mede naar aanleiding van de ervaringen in de praktijk. Ook zullen wij heel gaarne door anderen samengestelde gesprekschema's opnemen, mits overeenkomstig het model: schema van een korte inleiding - discussievragen - literatuuropgave, en niet langer dan één pagina van *Kader*. Het opbouwen van een goede collectie discussieschema's kan niet het werk van één persoon zijn. Medewerking van een aantal gespreksleiders uit het land is daarbij onmisbaar.

c *Regionale bijeenkomsten met gespreksleiders.* Eén of tweemaal per jaar zullen wij regionaal bijeenkomsten met gespreksleiders organiseren om ervaringen uit te wisselen en de gang van zaken bij dit werk te bespreken.

d Voor een goed contact met de praktijk stel ik het op prijs af en toe eens een bijeenkomst van een gespreksgroep bij te wonen, zonder daarbij een actieve rol in het gesprek te spelen. Desgewenst kan ik na afloop nog even met de gespreksleider napraten. Deze bezoeken moet ik echter beperken tot plaatsen, die niet verder dan honderd km. van mijn woonplaats liggen.

e Nu ik zoveel meer aandacht aan de gespreksgroepen kan gaan besteden is het noodzakelijk, dat ik een lijst met namen en adressen van alle gespreksleiders ga aanleggen. *Mag ik alle secretarissen verzoeken mij binnen één maand na het verschijnen van dit blad de namen en adressen van de in hun gemeenschap aanwezige gespreksleiders toe te zenden?*

f Om een goed inzicht in de ontwikkeling en eventuele praktische problemen van de gespreksgroepen te krijgen zou het bijzonder nuttig zijn als alle gespreksleiders mij binnen enkele dagen na elke bijeenkomst enige notities over deze bijeenkomst zouden toezenden. Binnenkort zal een speciaal daarvoor bestemd formuliertje aan alle gespreksleiders worden toegezonden.

g Wij willen aanbevelen in elke gemeenschap één persoon (met een plaatsvervanger) aan te wijzen, die speciaal zorg draagt voor de organisatie van de gespreksgroepen.

h Er zou hier en daar verwarring kunnen ontstaan omdat wij in het H.V. twee verschillende soorten gespreksgroepen onderscheiden en twee verschillende functionarissen, t.w. Schonk en ondergetekende zich ieder met hun eigen groep bezig houden. Ter verduidelijking zij daarom hier nog gezegd, dat Schonk zich richt op groepen, die in hoofdzaak bestaan uit niet-leden van het Verbond en afkomstig zijn uit het werkersmilieu. De methodiek is speciaal aan deze groepen aangepast en de gespreksleiders krijgen een eigen opleiding van Schonk of v. d. Hulle, die tevens leiding geven aan de werving van deelnemers aan de gespreksgroepen. Ondergetekende strekt zijn zorg uit over de gewone gespreksgroepen in het H.V., die in hoofdzaak bezocht worden door leden.

2 Ledenwerving

De laatste paar jaar krijgt de ledenwerving in de gemeenschappen meer aandacht dan in de jaren daarvóór en het resultaat is duidelijk waarneembaar. Voor het verrichten van het hierbij nodige persoonlijke bezoek is enige jaren geleden de functie van „informant” ingesteld. Voorts was in het organisatieschema van de ledenwerfactie opgenomen het regelmatig bijeenkomen van groepen informanten teneinde ervaringen uit te wisselen, moeilijkheden op te lossen en nieuwe ideeën op te doen. Van deze bijeenkomsten is tot dusver weinig terecht gekomen terwijl zij toch voor het ledenwerfwerk als een onmisbare steun moeten worden beschouwd. Daarom gaan wij in de toekomst in elk gewest enkele keren per jaar een werkbijeenkomst houden met de informanten.

In dit nauwere contact met de informanten willen wij tevens komen tot een systematische waarneming van de ervaringen bij het huisbezoek. Voor het plaatselijke en landelijke bestuursbeleid is het namelijk uiterst belangrijk te weten hoe de mensen, die wij benaderen, over ons werk

denken. Echter alleen systematische waarnemingen van een voldoende omvang leveren een voldoende basis voor het trekken van conclusies.

3 *Bijeenkomsten met bestuursfunctionarissen*

In de meeste gewesten worden af en toe besturenconferenties gehouden waarbij de aanwezige bestuursleden de gelegenheid hebben praktische ervaringen uit te wisselen. Deze bijeenkomsten zijn bijzonder nuttig en dienen zeker te worden voortgezet. Wij menen echter, dat deze algemene besturenconferenties nog een aanvulling behoeven in de vorm van bijeenkomsten voor speciale groepen functionarissen: alleen 1e en 2e voorzitters of alleen 1e en 2e secretarissen, enz. Op dit soort (kleine) besprekingen kan een bepaalde taak namelijk veel verder worden uitgediept dan op een algemene bijeenkomst mogelijk is en kunnen ook allerlei, wel degelijk belangrijke, details van praktische uitvoering worden besproken. Ook voor deze bijeenkomsten zullen wij binnenkort nadere aandacht van de besturen vragen.

Tenslotte nog een tweetal algemene opmerkingen:

a *De kosten.* Vanzelfsprekend brengen al deze activiteiten kosten met zich mede. De meest eenvoudige en redelijke verdeling daarvan lijkt ons de volgende: de kosten van ondergetekende komen geheel voor rekening van het hoofdbestuur, de kosten van zaalhuur en consumpties zijn voor rekening van de gewesten en de reiskosten van de deelnemers zijn voor rekening van de gemeenschappen.

b *De verslaglegging.* Het ligt niet in de bedoeling van elke bijeenkomst een afzonderlijk verslag te maken en dit te laten stencillen. Het lijkt ons veel doelmatiger onze ervaringen op onze besprekingen te verwerken in algemene verslagen ofwel artikelen in *Kader*.

J. de Leede

EVEN DOEN!

Secretarissen van gemeenschappen wilt u - voor zover het niet reeds gebeurd is - even de namen en adressen van de gespreksleiders in uw gemeenschap opgeven aan: J. de Leede, v. Meckl. Schwerinlaan 31, Waddinxveen?

GESPREKSCHEMA OVER HET RASSENPROBLEEM

Inleiding

Het woord ras is een belast woord omdat er dikwijls een onjuiste inhoud aan wordt gegeven, die wordt gebruikt om allerlei aanvechtbare redeneringen op touw te zetten. Deze redeneringen hebben dan ten doel om de superioriteit van een bepaalde groep aan te tonen.

De mensheid kan worden onderscheiden in verschillende groepen, verschillende rassen. Onder een ras verstaan wij een groep mensen, die gelijke, constant-erfelijke lichamelijke eigenschappen vertonen. De meest gebruikte eigenschappen zijn: de huidkleur, lichaamslengte, vorm van de schedel en het gezicht, vorm en kleur van het hoofdhaar. Het merkwaardige is, dat op zeer veel plaatsen, waar verschillende rassen in een gebied samenwonen, er tussen deze groepen tegenstellingen bestaan, die meestal leidt tot discriminatie. Overigens kunnen er ook verschillende andere onderscheidingen worden gemaakt tussen groepen mensen, b.v. verschillen in taal, cultuur, godsdienst, sociale status. Deze verschillen hangen echter niet samen met rasverschillen in die zin, dat zij worden veroorzaakt door rasverschillen.

Discussievragen

- 1 Wat verstaan wij onder discriminatie?
- 2 Waar doen zich de meest ernstige gevallen van rassendiscriminatie in de wereld voor en hoe zien die situaties er uit?
- 3 Kennen wij ook in ons land verschijnselen van rassendiscriminatie?
- 4 Wat zijn de oorzaken van rassendiscriminatie en welke argumenten worden er bij gebruikt?
- 5 Wat is ons oordeel over deze argumenten?
- 6 Op grond van welke motieven veroordelen wij rassendiscriminatie?
- 7 Welke verschillen zien wij in de aanpak van het rassenprobleem in de gebieden, waar dit een groot probleem vormt?
- 8 Wat kunnen wij doen ter bestrijding van de rassendiscriminatie?

Literatuur:

„Het rassenprobleem”, rapport uitgegeven door het H.V.

Blackham, „Rassenverdraagzaamheid in Engeland”, in Rekenschap 1960 blz. 82.

Spetter, „Negers en blanken in Amerika: snel veranderende menselijke verhoudingen”, in Rekenschap 1960 blz. 167.

Spetter, „Neger in Amerika”, Woord van de Week van 6 sept. 1964. „Discriminatie en antisemitisme”, brochure uit de serie Bestek van de Moderne Jeugdraad, 1960.

F. v. d. Burg, „Zuid-Afrika” in Socialisme en Democratie van juni 1965. Verschillende artikelen in Socialisme en Democratie, jaargang 1960. Verschillende artikelen in Dialoog, tijdschrift voor homofilie en maatschappij, 1965 nr 4 (postbus 1564 te Amsterdam, f 3,—).

„Biologische aspecten van het rassenvraagstuk” in Mens en Wereld van 8 januari 1966.

J. de Leede

NOTEERT U DIT EVEN?

Spreekerslijst

Onze 2e voorzitter, *J. Bijleveld*, die ook op de sprekerslijst voorkomt, is eind januari verhuisd naar Tulpenlaan 13 in Bennebroek. De secretarissen wordt aangeraden, dit in de lijst aan te tekenen.

Mej. M. E. ter Heege blijft langer weg dan was voorzien. In tegenstelling tot de mededeling in het sept./okt. 1965-nummer zal zij pas eind mei weer in Nederland terug zijn.

Er werd al aan de gemeenschappen bericht, dat *dr. Jac. de Roy te Bilthoven* van de lijst moet worden afgevoerd.

Nieuwe lijsten met onderwerpen werden rondgezonden van onze sprekers *Dr. W. van Dooren te Bilthoven* en *J. de Leede te Waddinxveen*. Hiermede vervallen de oude opgaven.

Topkaderconferentie

Voorzitter en secretarissen van gewesten en gemeenschappen met meer dan 400 leden zullen voor de voorjaars-TKC op 2 april een uitnodiging ontvangen. Men wordt verzocht nu al deze datum te noteren.

Vrijwilligers en functionarissen conferentie op 12 maart verplaatst

Deze eerder aangekondigde bijeenkomst is verzet naar 17 september. Hiervoor zullen zij worden uitgenodigd, die werkzaam zijn in landelijke commissies en werkgroepen, samen met de bezoldigde functionarissen.

Commissie onderzoek gewetensbezwaarden

Onze vriend *Pols*, Centraal geestelijk raadsman voor de gedetineerden, heeft sedert enige tijd zitting in bovengenoemde commissie, uitgaande van het Departement van Defensie. Het komt nog al eens voor, dat besturen of raadslieden bezwaarden naar hem verwijzen voor een gesprek of inlichtingen. Teneinde elke schijn van partijdigheid te vermijden, kan hij hieraan onmogelijk voldoen.

Voor dit soort zaken is de *CGR d'Angremont* beschikbaar.

Overigens is *Pols* gaarne bereid, om hier en daar over de werkzaamheden en problematiek van de genoemde commissie te spreken.

Rekenschap

Laat men niet verzuimen, de aandacht op ons wetenschappelijk tijdschrift te vestigen, zoals dit op 5 januari in een circulaire aan de besturen gevraagd werd.

Geestelijke Verzorging

24. ALS MENS EN ALS RAADSMAN

Menselijkheid als specialisme

Niet in een speciale relatie: als vader of broer, als arts of maatschappelijk werker — treedt de geestelijk raadsman op. Hij is er juist voor degenen, die zoeken naar een mens, afgezien van speciale bindingen.

Hieraan tegemoet te komen is voor de geestelijk raadsman zijn ambt, zijn specialiteit. Althans de basis ervan. Verdieping van de levensoriëntatie, daarin spitst zijn werk zich toe — maar deze oriëntatie is slechts dan reëel, wanneer de raadsman haar ook persoonlijk vertegenwoordigt: Door bij de ander te zijn in diens eigen probleem en daarin het perspectief naar de wereld te helpen bewaren of — hervinden.

In speciale relaties ook menselijkheid

Toen onlangs op een werkbespreking dit aan de orde kwam, heeft een der raadsliden ongeveer 't volgende opgemerkt: „Geldt deze kern niet óók voor meer gespecialiseerde relaties, b.v. tussen echtgenoten, ouders en kinderen, broers en zusters: dat het erom gaat, door de speciale band héén — te komen tot elkaars mens-zijn?”

Dat zou dus betekenen: Onze gewone gevoelens van rivaliteit of jalouzie, van overbezorgdheid of verliefdheid, van vertedering of ontzag; de gevoelens die meestal onze naaste betrekkingen beheersen — dat we die ten volle aanvaarden. Maar dat we tegelijk er niet in blijven steken, dat we aan die gevoelens niet het láátste woord laten. Dat iemand door z'n kind, z'n vrouw, z'n minnares gebonden is, maar haar ook kan vrijlaten in haar eigen leven; een leven dat nooit geheel te doorgronden is, waarvan het diepste voor ieder verborgen blijft. Zodat ik de ander, ook mijn naaste relatie, kan eerbiedigen en zijn gang laten gaan — zonder hem in de steek te laten; integendeel: dit afstand gunnen is onmisbare voorwaarde om trouw te blijven; om ook als de ander mij kwetst of teleurstelt hem niet op te geven.

Immers ik heb wel mijn gevoelens van vernedering of ergernis, maar ik ben ook meer dan mijn gevoelens; zoals de ander ook meer is dan zijn fouten of zijn charmes, zijn plussen en zijn minnen. Daar gaat een mens niet in op.

Blijf ik hem aldus in zijn kern trouw, dan heb ik hem pas waarlijk erkend; niet slechts als kind of echtgenoot, als broer of collega, maar in zijn totaliteit die ik niet omvatten kan. Deze erkenning is op haar beurt

de enige vorm van echte trouw; niet wegens een conventionele plicht, maar omdat men de essentie van het leven proeft.

Wijdere kringen en concentratie

Onze medewerkster heeft daarmee iets wezenlijks van de menselijkheid geraakt, en daarmee ook het wezen van de GV-relatie.

Inderdaad ben je zoals zij opmerkte, als raadsman niet opeens een heel ander dan als moeder of als vrouw. Wel is het zo, dat in deze persoonlijke betrekkingen het veel moeilijker is, ook afstand te nemen; en de vreugden en spanningen in ruimer licht te zien. Daarom worden allernaaste relaties aangevuld en gezuiverd door de omgang met vrienden, die al een wijdere kring vormen. Nog weer verder daarbuiten kan het wenselijk zijn, een specialist te raadplegen, een test te ondergaan, een raadsman te zoeken.

Maar die verdere kringen dienen erop gericht te zijn, en daartoe zijn ze ook onmisbaar, dat in de meest nauwe betrekkingen van de dagelijkse omgang — verheldering optreedt, oriëntatie aan de ruimte der samenleving als geheel, dóórdringen naar elkaars veelzijdige „zelf”, voorbij de engten van aantrekking en afstoting. Het gesprek met anderen, die verder van ons verwijderd leven, kan aan de intimiteit verruiming brengen: een ont-spanning die geen vlucht uit de naaste omgang betekent, maar juist herkenning van datgene in de naaste, wat de momentele gebondenheid te boven gaat.

Samenvatting

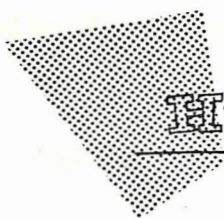
Relaties als broer-zuster, vader-kind, arts-patiënt, hebben in hun beperkingen hun eindpunt niet. Zij zijn bestemd om, met behoud van het typische, daarin een diepere menselijkheid te realiseren, althans daarnaar te zoeken.

Het typische van de relatie met een geestelijk raadsman is nu, dat die algemene menselijkheid juist het uitgangspunt, de basis is. Zijn specialisme is, niet gespecialiseerd te zijn; zijn ambt is, de mens in het algemeen te vertegenwoordigen.

Dit werk is erop gericht, dat men ook in het persoonlijk leven hiertoe zal leren door te stoten; zowel de „cliënt” als de raadsman zelf. Maar als men iemand zoekt, wiens kenmerkende functie het is, te helpen tot dit doel, dan is de geestelijk raadsman het adres.

De humanistische raadsman in 't bijzonder. Omdat hij juist ambtshalve geen ideologie of geloofsovertuiging, maar ook geen specialisme stelt boven de levende mens: individueel en in zijn verbondenheid met de anderen.

Kruyswijk

Humanistische vorming

UTRECHTSE GEMEENTERAAD EN DE TWEEDE KAMER

Op 9 december van het vorige jaar keurde de gemeenteraad van Utrecht een verordening goed waardoor de subsidiëring van godsdienst- en vormingsonderwijs mogelijk wordt op de openbare scholen voor lager onderwijs. Dit is een bijzonder gelukkige maatregel, want reeds is op de Utrechtse scholengemeenschap gebleken, dat er een overweldigende belangstelling voor dit onderwijs bestaat. Er wordt gesproken over 120 aanmeldingen uit de brugklas.

De subsidiëring zal bestaan uit het volledige uur-salaris voor een vakonderwijzer bij het lager onderwijs en de mogelijkheid voor het vormingsonderwijs wordt opengesteld voor de zesde klassen van de lagere scholen, voor alle klassen van het voortgezette gewoon lager onderwijs en de eerste drie leerjaren van het uitgebreid lager onderwijs, alsmede op scholen voor buitengewoon lager onderwijs. Het ligt *niet* in het voornemen voorshands humanistisch vormingsonderwijs te gaan geven op de lagere scholen en de buitengewone lagere scholen.

Het Tweede Kamerlid de heer Mieras van de Staatkundig Gereformeerde Partij heeft de Minister van Onderwijs en Wetenschappen prof. mr. dr. I. A. Diepenhorst schriftelijk hierover vragen gesteld. Namens de Minister heeft de Staatssecretaris van zijn departement, de heer Grosheide, eveneens schriftelijk geantwoord. In dit verband is het niet on aardig te vermelden, dat omstreeks dezelfde tijd in de Tweede Kamer de begroting van Onderwijs en Wetenschappen aan de orde was. De geachte afgevaardigde Mieras hield toen een betoog, waarin hij o.m. verwees naar bepalingen uit het einde der 16e eeuw van de Staten van Friesland, Holland, West Friesland en Zeeland, die er vanuit gingen, 'dat tot opbouw van een goede natie en tot welstand van het land er niet weinig aan gelegen is dat de jonkheid van kindsbeen af wordt opgevoed in de vrees en rechte kennis Gods!' Even verder zegt de geachte afgevaardigde dan: 'Wij moeten constateren dat heden ten dage meer rekening wordt gehouden met de rechten van de mens dan met de rechten Gods. Dit behoeft ons als S.G.P.-fractie echter niet te weerhouden voor deze onvoorwaardelijke beginselen op te komen. Wij zullen er voor ijveren, ondanks het feit dat wij slechts een kleine minderheid vertegenwoordigen.'

Terecht heeft de Minister er in zijn antwoord o.m. op gewezen, dat er sinds 1848 een grondwettelijke vrijheid van onderwijs bestaat, die bij een grondwetswijziging in 1917 ten dele nog verrijkt is.

Hieronder treft u achtereenvolgens aan dat deel van de Utrechtse raadsvoordracht, waarin het College van Burgemeester en Wethouders van de Domstad adviseren voor één regeling voor godsdienst- en vormingsonderwijs; de „Verordening tot regeling van de vergoeding voor het geven van godsdienstonderwijs en vormingsonderwijs op de openbare scholen voor lager onderwijs in de gemeente Utrecht” en tenslotte de correspondentie tussen de heren Mieras en de Staatssecretaris.

„Uit de Raadsvoordracht van B. en W. van Utrecht.”

„Inmiddels hebben wij bij brief van 23 januari 1965 een verzoek ontvangen van de gemeenschap Utrecht van het Humanistisch Verbond om de mogelijkheid te openen voor het geven van gesubsidieerd vormingsonderwijs op humanistische grondslag op de openbare scholen. Het is uiteraard de bedoeling van deze instelling dit vormingsonderwijs te geven uitsluitend aan die leerlingen, wier ouders dit onderwijs voor hun kinderen verlangen.

Ten aanzien van dit verzoek merken wij het volgende op. Artikel 26 van de Lager-onderwijswet 1920 bepaalt op welke wijze het geven van godsdienstonderwijs aan leerlingen van de openbare scholen kan plaats vinden. Bij de regeling van de schooltijden moet door het vrij geven van uitdrukkelijk in de regeling genoemde uren worden gezorgd, dat de schoolgaande kinderen in de schoollokalen of elders godsdienstonderwijs van de godsdienstleraren kunnen genieten. De voor het godsdienstonderwijs bestemde uren vallen binnen de schooltijden en worden voor elke school vastgesteld in overeenstemming met de door de kerkelijke gemeente of plaatselijke kerk voor die school aangewezen godsdienstleraar. Onder voorwaarden, door Burgemeester en Wethouders na overleg met de inspecteur te bepalen, worden de schoollokalen zo nodig verwarmd en verlicht, kosteloos voor het godsdienstonderwijs beschikbaar gesteld.

Gezien de duidelijke bewoordingen van artikel 26 kan het Humanistisch Verbond daaraan geen rechten ontleen. Het is echter naar onze mening niet in strijd met de wet, wanneer voor het vormingsonderwijs op de openbare lagere scholen ten aanzien van het verlenen van faciliteiten, als bedoeld in de Lager-onderwijswet 1920 en de subsidiëring een gelijke regeling wordt getroffen als voor het godsdienstonderwijs. In verschillende gemeenten bestaat reeds een dergelijke regeling.

In dit verband wijzen wij er op, dat in de Wet op het voortgezet onderwijs de mogelijkheid is opgenomen om aan kerkelijke gemeenten en aan genootschappen op geestelijke grondslag de thans in de Lager-onderwijswet 1920 omschreven faciliteiten, alsmede subsidie te verlenen. In principe is deze regeling dus gelijk aan de thans door ons voorgestelde. Overigens is het te verwachten, dat de Lager-onderwijswet 1920 te zijner tijd eveneens zal worden aangepast in die zin, dat genootschappen op geestelijke grondslag gelijke rechten zullen verkrijgen. Mede gezien deze ontwikkeling is er naar onze mening voldoende reden het verzoek van het Humanistisch Verbond in te willigen.

Voor het geven van vormingsonderwijs op geestelijke grondslag dient onzes inziens dezelfde regeling te worden aangehouden als voor het godsdienstonderwijs. Ter wille van de overzichtelijkheid verdient het aanbeveling de subsidiëring van het godsdienstonderwijs en het vormingsonderwijs in één verordening te regelen.”

„Verordening tot regeling van de vergoeding voor het geven van godsdienstonderwijs en vormingsonderwijs op de openbare scholen voor lager onderwijs in de gemeente Utrecht.”

Artikel 1.

Aan de kerkelijke gemeenten, kerken en verenigingen, als bedoeld in artikel 26 der Lager-onderwijswet 1920, kunnen Burgemeester en Wethouders uit de gemeentekas een vergoeding verlenen voor het geven van godsdienstonderwijs aan leerlingen van de openbare scholen voor lager onderwijs in de gemeente Utrecht.

Artikel 2.

1. Aan de openbare scholen voor lager onderwijs in de gemeente Utrecht worden, op verzoek van de door Burgemeester en Wethouders tot dit doel toegelaten genootschappen op geestelijke grondslag, de leerlingen, wier ouders, voogden of verzorgers daartoe de wens te kennen geven, in de gelegenheid gesteld in de schoollokalen vormingsonderwijs te volgen van leraren, daartoe door deze genootschappen aan te wijzen.
2. De voor het vormingsonderwijs bestemde uren vallen binnen de schooltijden en worden voor elke school vastgesteld in overeenstemming met de door de genootschappen aan te wijzen leraar. Indien hieromtrent geen overeenstemming kan worden bereikt, beslissen Burgemeester en Wethouders.
3. Onder voorwaarden, door Burgemeester en Wethouders te bepalen, worden de schoollokalen, zo nodig verwarmd en verlicht, kosteloos voor dit vormingsonderwijs beschikbaar gesteld.
4. Aan de genootschappen, bedoeld in het eerste lid, kunnen Burgemeester en Wethouders uit de gemeentekas een vergoeding verlenen voor het geven van vormingsonderwijs.

Artikel 3.

1. De vergoeding, genoemd in de artikelen 1 en 2, is per wekelijks lesuur per jaar gelijk aan het bedrag, dat in tabel GV 6 ,groep VII, van het Bezoldigingsbesluit Burgerlijke Rijksambtenaren 1948 is vermeld voor de vakonderwijzers bij het g.l.o., die een diensttijd van 4 jaren hebben vervuld. De tijdsduur van een lesuur zal tenminste 45 minuten moeten bedragen.
2. De vergoeding wordt verleend voor godsdienstonderwijs, gegeven in het 5de en 6de leerjaar van de scholen voor g.l.o., op de scholen voor v.g.l.o., in de eerste drie leerjaren van de scholen voor u.l.o., benevens op de scholen voor b.l.o. en wel voor één lesuur per week per leerjaar (per school), tenzij uit één leerjaar voor meer dan dertig kinderen dit onderwijs wordt verlangd. Bij splitsing van een groep leerlingen uit één klas wordt slechts voor één groep vergoeding gegeven. Ook wordt geen vergoeding gegeven voor een groep, die, ook na samenvoeging van klassen en/of leerjaren op dezelfde school, niet uit tenminste twaalf leerlingen kan bestaan.

Artikel 4.

Burgemeester en Wethouders stellen voorschriften vast ter uitvoering van deze verordening.

Artikel 5.

1. Deze verordening kan worden aangehaald als „Verordening subsidiëring godsdienstonderwijs en vormingsonderwijs”.

2. Zij wordt geacht in werking te zijn getreden op 1 januari 1965. Gerekend met ingang van die datum vervalt de bij raadsbesluit van 21 april 1960 vastgestelde „Regeling Subsidiëring godsdienstonderwijs op openbare scholen”, met dien verstande dat zij blijft gelden voor de afrekening van het subsidie over voorgaande jaren.

Aldus vastgesteld in de openbare vergadering van de Raad, gehouden op 9 december 1965.

DE CORRESPONDENTIE TUSSEN DE HEER MIERAS EN DE STAATSSECRETARIS

Vragen van de heer Mieras (S.G.P.) in verband met het besluit van de gemeenteraad van Utrecht tot subsidiëring van het „vormingsonderwijs” door het Humanistisch Verbond (ingezonden 7 december 1965).

Antwoord van de heer Grosheide, Staatssecretaris van Onderwijs en Wetenschappen (ingezonden 7 januari 1966).

1. Heeft de Minister kennis genomen van het feit, dat het college van B. en W. van Utrecht de gemeenteraad heeft voorgesteld subsidiëring van het „vormingsonderwijs” aan leerlingen van openbare scholen door het Humanistisch Verbond, analoog aan de subsidiëring van het godsdienstonderwijs op openbare scholen?

1. Van de inmiddels door de raad der Gemeente Utrecht vastgestelde verordening tot regeling van de vergoeding voor het geven van godsdienstonderwijs en vormingsonderwijs op de openbare scholen voor lager onderwijs in de Gemeente Utrecht heeft ondergetekende kennis genomen.

2. Is de Minister niet van mening, dat een dergelijke subsidiëring in strijd is met artikel 26 van de Lager-onderwijswet, die uitdrukkelijk spreekt van godsdienstonderwijs, te geven door godsdienstleraren, die worden aangewezen door kerkelijke gemeenten dan wel door verenigingen, die blijkens het besluit van 26 mei 1922, Stb. 388, een godsdienstig doel hebben.

3. Is de Minister niet van mening dat de Lager-onderwijswet noch in artikel 26, noch elders, de mogelijkheid biedt tot het toelaten van „vormingsonderwijs” door het Humanistisch Verbond of soortgelijke instellingen op het leerplan van openbare lagere scholen?

4. Kan de Minister mededelen of dergelijk „vormingsonderwijs” reeds op openbare lagere scholen in ons land wordt gegeven?

2. Artikel 26 van de Lager-onderwijswet 1920 geeft aan de kerkelijke gemeenten, plaatselijke kerken en krachtens het vierde lid met kerkelijke gemeenten gelijkgestelde verenigingen een aanspraak jegens het gemeentebestuur op de in de artikelen omschreven faciliteiten ten behoeve van het godsdienstonderwijs aan de leerlingen van de openbare scholen. De vraag, of aan deze bepalingen een verder gaande betekenis moet worden toegekend, te weten of zij ook een verbod aan de gemeentebesturen behelst om het godsdienstonderwijs op andere dan in de wet omschreven wijze te steunen, zodat met name de subsidiëring van dit onderwijs met de wet strijdig zou zijn, is bij het Koninklijk besluit van 6 april 1960 nr. 17, implicite ontkennend beantwoord. Uitgaande van deze opvatting omtrent de strekking van genoemd artikel meent ondergetekende, dat daarin bezwaarlijk een verbod van subsidiëring van het vormingsonderwijs kan worden gelezen.

3. Inderdaad laat noch artikel 26 noch enig ander artikel der Lager-onderwijswet 1920 toe, dat het vormingsonderwijs in het leerplan van openbare lagere scholen wordt opgenomen. Uit de toelichting op de in vraag 1 genoemde verordening blijkt evenwel, dat het in de bedoeling ligt voor het ontvangen van vormingsonderwijs een gelijke gelegenheid te scheppen als voor het ontvangen van godsdienstonderwijs. Derhalve zal ook het vormingsonderwijs niet op het leerplan voorkomen, doch binnen de schooltijden op daartoe vrij te geven uren worden gegeven.

4. Een overzicht van de landelijke situatie met betrekking tot het vormingsonderwijs op de openbare lagere scholen heeft ondergetekende niet tot zijn beschikking. Het is hem echter bekend, dat in de gemeente Amstelveen dit onderwijs op een openbare school wordt gegeven.